

Г.М. Завадських

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Г. М. Завадських

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Навчальний посібник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

**Херсон
ОЛДІ-ПЛЮС
2015**

УДК 332.1
ББК 65.04
З 131

Копіювання, сканування, запис на електронні носії і тому подібне книжки в цілому або будь-якої її частини заборонено

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 1/11-6692 від 06.05.2014 р.)*

Рецензенти:

Гончаров В. М. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства і управління трудовими ресурсами Луганського національного аграрного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Березівський П. С. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій імені Є. Храпливого Львівського національного аграрного університету

Охріменко І. В. – д.е.н., професор, декан факультету аграрного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України

Завадських Г. М.

З 131 Регіональна економіка: Навч. посібн. 1 вид. / Г. М. Завадських. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 556 с.

ISBN 978-966-289-062-4

Навчальний посібник охоплює 19 тем типової програми дисципліни «Регіональна економіка». У посібнику розглядаються конкурентоспроможність регіонів, сучасний стан та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів України. В розрізі тем докладно охарактеризовано галузеву і територіальну структуру народногосподарського комплексу України. Окремий розділ присвячений питанням екології та раціонального природокористування.

Перевагою даного навчального продукту, що безумовно підвищує його ефективність, є наявність питань для перевірки знань, тематики рефератів, тестових завдань за темами, а також списку рекомендованої літератури, які допоможуть студентам краще закріпити навчальний матеріал.

Розраховано на студентів вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів, підприємців, які цікавляться питаннями регіональної економіки та розміщення і розвитку продуктивних сил.

**УДК 332.1
ББК 65.04**

ISBN 978-966-289-062-4

© Г. М. Завадських, 2015

Зміст

ВСТУП 10

**РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
“РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА”** 12

1.1. Об’єкт та предмет дослідження регіональної економіки 12

1.2. Теорії регіонального розвитку 15

1.3. Методологія регіональної економіки 30

1.4. Місце курсу в системі наукових дисциплін 39

1.5. Основні завдання регіональної економіки як науки 44

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ: 45

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ: 46

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ: 47

**ТЕМА 2. ЗАКОНОМІРНОСТІ, ПРИНЦИПИ І ФАКТОРИ
РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА ФОРМУВАННЯ
ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ** 51

2.1. Закономірності розміщення продуктивних сил, їх об’єктивний
характер 51

2.2. Принципи розміщення продуктивних сил 66

2.3. Фактори і критерії розміщення продуктивних сил і формування
економіки регіону 70

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ: 78

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ: 79

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ: 80

**ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА
СТРУКТУРА НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА** 83

3.1. Сутність економічного району та об’єктивний характер його
формування 83

3.2. Основні районоутворюючі фактори 87

3.3. Принципи і критерії виділення великих економічних районів,
їх основні типи 90

3.4. Мережа економічних районів України та практичне значення економічного районування.....	96
3.5. Показники, що характеризують спеціалізацію і комплексний розвиток економічних районів.....	102
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	105
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	105
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	106
ТЕМА 4. РЕГІОН У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ.....	
4.1. Поняття регіону та його інтегральна характеристика.....	109
4.2. Сутність ТТП та його різновиди.....	116
4.3. Економічна ефективність ТТП.....	122
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	124
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	124
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	125
ТЕМА 5. НАУКОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	
5.1. Сутність державної регіональної економічної політики.....	128
5.2. Об'єкти, суб'єкти, цілі та завдання ДРЕП.....	133
5.3. Основні принципи державної регіональної економічної політики України.....	140
5.4. Підвищення ролі територій у розвитку і розміщенні продуктивних сил.....	144
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	152
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	153
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	154
ТЕМА 6. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	
6.1. Механізми реалізації державної регіональної економічної політики.....	158
6.2. Організаційно-правова база та ключові елементи механізму державної регіональної економічної політики.....	162
6.3. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів.....	166
6.4. Сучасна концепція розміщення продуктивних сил.....	171

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	176
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	177
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	178

РОЗДІЛ 2.

РОЗВИТОК І РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

ТЕМА 7. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ, ЙОГО СТРУКТУРА І ТРАНСФОРМАЦІЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ.....	182
7.1. Економіка України як єдиний народногосподарський комплекс	182
7.2. Структура економіки, її сутність та поняття	188
7.3. Регіональні особливості галузевої структури економіки	190
7.4. Динаміка та ефективність структурної трансформації економіки.....	194
7.5. Форми суспільної організації виробництва	199
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	207
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	208
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	208

ТЕМА 8. ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ І ЙОГО ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА.....	212
8.1. Сутність природно-ресурсного потенціалу та його структура ...	212
8.2. Кількісна і якісна оцінка природних ресурсів та природних умов.....	217
8.3. Характеристика природно-ресурсного потенціалу економічних регіонів	220
8.4. Ресурсозбереження як головний напрям використання природно-ресурсного потенціалу	236
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	238
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	239
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	239

ТЕМА 9. НАСЕЛЕННЯ І ТРУДОВІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ.....	243
9.1. Народонаселення та його роль у розвитку і територіальній організації народного господарства	243
9.2. Динаміка чисельності, її національний та віковий склад.....	250

9.3. Демографічна ситуація та її регіональні особливості.....	256
9.4. Трудоресурсна ситуація, ринок праці і забезпечення продуктивної зайнятості.....	264
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	271
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	271
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	272

**ТЕМА 10. МІЖГАЛУЗЕВІ ГОСПОДАРСЬКІ КОМПЛЕКСИ
ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РОЗВИТКУ**

І РОЗМІЩЕННЯ	275
10.1. Міжгалузеві промислові комплекси як основа функціональної структури народного господарства України	276
10.2. Територіальна та функціонально-компонентна структура міжгалузевих комплексів	285
10.3. Виробничий потенціал України.....	289
10.4. Науково-технічний потенціал	292
10.5. Паливно - енергетичний комплекс	300
10.6. Металургійний комплекс.....	307
10.7. Машинобудівний комплекс.....	314
10.8. Хімічний комплекс.....	320
10.9. Лісовиробничий комплекс.....	323
10.10. Будівельний комплекс	328
10.11. Соціальний комплекс.....	331
10.12. Агропромисловий комплекс.....	335
10.13. Транспортний комплекс	349
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	354
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	355
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	355

**РОЗДІЛ 3.
ЕКОНОМІКА РЕГІОНІВ**

ТЕМА 11. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЄДНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	359
11.1. Сутність і завдання регіональної політики, її види.....	359
11.2. Концептуальні положення політики регіонального розвитку в Україні.....	364
11.3. Специфіка регіональних програм сталого розвитку	369

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	373
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	374
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	374
ТЕМА 12. ЕКОНОМІКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
12.1. Стратегія економічного розвитку регіонів, основні підходи до неї	378
12.2. Поняття та особливості проблемних регіонів. Якісні показники проблемних регіонів	390
12.3. Економіка регіонів України	398
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	415
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	415
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	416
ТЕМА 13. ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ.....	
13.1. Поняття про сталий розвиток продуктивних сил.....	420
13.2. Економічні та соціальні фактори, які забезпечують сталий розвиток продуктивних сил	424
13.3. Концепція сталого розвитку продуктивних сил України.....	427
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	432
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	433
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	433
ТЕМА 14. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ІНШІ СВІТОВІ СТРУКТУРИ.....	
14.1. Механізм зовнішньоекономічної діяльності України: сутність та принципи формування	437
14.2. Сучасний стан зовнішньоекономічних зв'язків України	440
14.3. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньо-економічних зв'язків України	443
14.4. Інтеграція України у світове господарство.....	450
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	452
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	453
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	453

**РОЗДІЛ 4.
ЕКОЛОГІЯ**

ТЕМА 15. НАУКОВІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	458
15.1. Сутність раціонального природокористування	458
15.2. Основні принципи раціонального природокористування	462
15.3. Критерії ефективності природокористування	469
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:	472
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:	472
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	473
ТЕМА 16. ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ І СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	476
16.1. Екологічний моніторинг як інформаційна система спостережень, його напрямки діяльності	476
16.2. Законодавчі основи екологічного контролю	480
16.3. Класифікація екологічного моніторингу і механізм його реалізації	493
16.4. Система екологічної інформації	494
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:	498
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:	498
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	499
ТЕМА 17. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	502
17.1. Основні важелі механізму природокористування	502
17.2. Адміністративний механізм природокористування	507
17.3. Правове регулювання природокористування та охорони довкілля	509
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:	516
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:	516
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	517
ТЕМА 18. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	519
18.1. Сутність економічної ефективності природоохоронних заходів	519

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

18.2. Показники економічної і соціальної ефективності природоохоронних заходів	522
18.3. Визначення економічної і соціальної ефективності природоохоронних заходів	529
18.4. Економічна і соціальна ефективність безвідходних і маловідходних технологій	531
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	534
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	534
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:	535
ТЕМА 19. СВІТОВИЙ ДОСВІД І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	538
19.1. Міжнародні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення	538
19.2. Історія міжнародної екологічної співпраці.....	540
19.3. Правова основа міжнародного екологічного співробітництва.	543
19.4. Екологічне законодавство розвинутих країн світу.	545
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:.....	549
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:.....	549
ЛІТЕРАТУРА.....	550
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	554